

## לא תחמד

עין: גמ' ורש"י סוף ה,ב (אלא הא דאמר רב הונא – משמע להו)

### ספר שמות כ"ד

לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך:

### ספר דברים ה, יח רש"י שם

ולא תחמד אשת רעך ולא תחמד בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך:  
ולא תחמד. לא תחמד אף הוא לשון חמדה כמו (בכאשית ב) נחמד למראה דמתרגמינן דמכנגד למחזי:

### שימו לב להבדלים שבין הפסוקים.

### מכילתא דרשב"י כ"ד

(יד) לא תחמד] ולהלן הוא אומר לא תחמד בית רעך (דב' ה יז) לחייב על תאוה בפני עצמה ועל] חמדה בפני עצמה איזו היא תאוה האומר לו... [לכאורה חסר כאן: הלוואי שיהיה לי מה שיש ביד חברי] חמדה הכובש כבושין ליטלן מניין התאוה אדן] סופו לחמוד שנאמר] לא תחמד ולא תחמוד מניין חמד אדם סופו [לגזול שנאמר וחמוד] שדות וגזלו (מיכה ב ב)...

### מכילתא דר' ישמעאל יתרו – מסכתא דבחדש פרק ח

או אפילו חומד בדיבור, ת"ל (דברים ז כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה.

### רמב"ם גזילה ואבידה א, ט-יב; השגות הראב"ד שם

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנה ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אע"פ שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד כענין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך חימוד שיש בו מעשה:

(השגת הראב"ד) דמים רבים כו' לא תחמוד א"א ולא אמר רוצה אני (השגת הראב"ד) ואין לוקין וכו' א"א לא ראיתי תימה גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ אבל הל"ל מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זהו חייב להשיב את החפץ לבעלים עכ"ל:

י. כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר עבר בלא תעשה שנאמר לא תחמד ואין תאוה אלא בלב בלבד:

יא. התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבא לידי גזל שנאמר וחמודו בתים וגזלו ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו לגזול יבא לידי שפיכות דמים צא ולמד ממעשה אחאב ונבות:

יב. הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפציר בהפציר בבעלים או בבקשה מהן עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תחמד ולא תחמד ואם גזל עבר בשלשה לאוין:

### מגיד משנה שם

הלכה ט - כל החומד וכו'. זה מבואר במכילתא ואמרין פ"ק דמציעא (דף ה'): מורה ואמר דמי קא יהיבנא ואמר והא קעבר בלאו דלא תחמוד אלמא שהקונה בדמים כל זמן שלא היה בדעת המוכר למכור וזה לקחו שהפציר בו כמ"ש הרב עבר משום לא תחמוד. וכתב עליו הר"א ז"ל ולא אמר רוצה אני, דעת הרב ז"ל מפני שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ולא גרע מתליוהו וזבין דאסיקנא פרק חזקת הבתים (דף מ"ח) דזביניה זביני וכדאיתא פרק י' מהלכות מכירה וכיון שכן אין בו לאו. ולא כן דעת הרב ז"ל אלא מקחו קיים אע"פ שעבר ואע"ג דאמר רבא בתמורה (דף ג'): כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי דעבר אהורמנא דמלכא הרי הוא כעין גזל צמר ועשה ממנו בגד שאינו משלם אלא כשעת הגזלה וקנה הדבר בשינוי כדאיתא התם אף כאן קנה בדמים:

ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. כתב הר"א ז"ל א"א לא ראיתי דבר תימה גדול מזה וכו'. הלך הרב המשיג לשיטתו שכתב שאם אמר רוצה אני המוכר שהלוקח פטור אבל דעת רבינו ז"ל שהאיסור אף ברצון המוכר הוא וע"כ כתב שאין בו מעשה לפי שנטילת החפץ ברצון המוכר הוא נעשה אבל ההשתדלות אשר השתדל כדי לרצותו הוא האיסור ונגמר בשעת המקח ובהשתדלות לא היה מעשה ולכן לא נתן טעם לפי שהוא חייב להחזיר החפץ שכיון שברצון המוכר נעשה אין כאן חיוב השבה. זהו הנראה מדברי הרב ז"ל ומ"מ שיטת הר"א ז"ל נכונה יותר:

הלכה י - כל המתאוה וכו'. מבואר במכילתא לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החימוד בפני עצמו. ונ"ל שדעת הר"א ז"ל שחיוב התאוה זו היא שיתאוה לקנות בדמים שלא ברצון הבעלים:

הלכה יא - התאוה מביאה לידי חימוד וכו'. שם במכילתא וכבר ביאר הר"ם ז"ל דינין אלו בסה"מ במצות רס"ה ורס"ו והביא הברייתות הנאמרות על זה:

### הגהות מ"י שם אות ה-ו

הלכה ט - [ה] וכן פירש ריב"ם והיינו חמסן ואע"ג דלא פסלינן ליה לעדות אלא מדרבנן כדאיתא פ' זה בורר היינו טעמא שאין סבור לעבור בלאו דלא תחמוד אלא בלא דמים כדאמרין פ"ק דב"מ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו פירש להו בלא דמי משמע אבל לפי האמת לא תחמוד בדמים ס"ה ע"כ:

הלכה יב - [ו] בס"ה כתב שלא יתכן כדבריו דא"כ החמיר באיסור (התאוה) [הבית] מבאיסור (חימוד) [א"א] אלא לא תחמד ולא תחמוד הכל אחד וכן תרגם אונקלוס לא תחמד לא תחמד כמו ונחמד למראה דמתרגמינן דמרגג למיחזי וכן פירש"י ע"כ:

### לחם משנה שם

הלכה ט - כל החומד וכו'. מה שקשה בלשון ה"ה כתבתי בהל' מכירה פ"י ה"א:  
הלכה י - כל המתאוה וכו'. אע"ג דבאשתו לא כתיב לאו דלא תחמד אלא לא תחמוד וכו' הא כתיב וכל אשר לרעך והכל בכלל. ובס"ה כתב ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תחמד וכו' ולפי דבריו החמיר בבית יותר מבאשת איש. נראה מדבריו שלא היה לו בספרי רבינו ז"ל כל המתאוה ביתו ואשתו וכו' דא"כ היה לו להקשות דאיך עובר באשתו בלא תחמד. אבל אני תירצתי הכל לדעתו דהוי בכלל כל אשר לרעך:

## מגדל עוז שם

כל החומד עבדו וכו' עד שנאמר לא תחמוד: כתב הראב"ד ז"ל ולא אמר רוצה אני עכ"ל:  
ואני אומר עיקר הלכה זו פרק הגוזל ומאכיל ואנחנו לא קבלנו שיועיל מלת רוצה אני אלא לגבי הא דאמרינן פרק חזקת הבתים (דף מ"ח) תליהו זבין זביני דאגב אונסא גמר ומקני ואומר וזווי אנסוה עד שיאמר רוצה אני אבל לאפוקי מלאו דלא תחמוד לא קבלנו אנחנו אבל אם הוא קיבל היה די לנו שנקבל מפיו אלא שאני רואה גבי סוגיין דחשיד אממונא אי חשיד אשבועתא דקא מתמה תלמודא (דף ה' ב) אלא הא דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני התם נמי מורי ואמר דמי קא יהיבנא וא"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא קא עבר בלאו דלא תחמוד א"ל לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו ע"כ, אלמא אע"ג דיהיב דמי עבר בלאו דלא תחמוד וכלשון ר"מ. שוב מצאתי ביאור דעתו בספר המצות שחיבר ר"מ ז"ל ולשון מכילתא לא תתאוה בית רעך ולהלן הוא אומר לא תחמוד לחייב על התאוה בפ"ע ועל החמוד בפ"ע ושם נאמר מניין שאם התאוה סופו לחמוד ת"ל ולא תתאוה ולא תחמוד מניין שאם חמד סופו לגזול ת"ל ואל תתאוה סמכך לשדות ע"כ. ואח"כ ביאר ענין החמוד והתאוה כמו שביאר בכאן אות באות:

ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה: כתב הראב"ד ז"ל לא ראיתי תימה גדול מזה וכו':  
ואני אומר אין בזה תימה שהרי אין חמדה אלא בלב כמו שהוא עצמו ז"ל כותב בסמוך באורך וכלשון מכילתא שכתבתי בסמוך ועיקר אלו ההלכות בנזיקין פרק הגוזל ומאכיל ובמכות פרק אלו הן הלוקין:

## גמ' ורש"י סנהדרין כה,ב

תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין גזלן דאורייתא הוא לא נצרכא אלא למציאת חרש שוטה וקטן מעיקרא סבור מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא אי נמי מפני דרכי שלום בעלמא כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי פסלינהו רבנן החמסנין מעיקרא סבור דמי קא יהיב אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא חטפי גזרו בהו רבנן חמסן. יהיב דמי אלא שאין לזון הצעלים למכור:

לדוריי' הוה. אל תשק רשע עד ובמסכת גיטין (דף נט): תנן מליאת חרש שוטה וקטן יט בהן גזל מפני דרכי שלום שלא יתקוטט אצלו או קרוביו: סוף סוף ממונא שקלי. ועבדי אתקנתא דרבנן מחמת חימוד ממון:

פסלינהו. דחשידי למשקל אגרא ואסרהדי שקלא:

כיון דחזו דחטפי. ושקלי כלומר דלפ"י דמי קא יהיב אחי לזי גזלנות כלומר שהיה קשה לצעלים למכור ובעל כרחן חוטפין וזרקין המעות לפניהם:

## תוס' שם ד"ה מעיקרא

**מעיקרא סבור דמי קיהיב.** וא"ת וליפסול מדאורייתא דקא עבר אלאו דלא תחמוד וי"ל דלא תחמוד משמע דלא יהיב דמי וכי יהיב דמי ליכא לאו דחמוד כלל וא"ת והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ה:): לא תחמוד בלא דמי משמע להו משמע לאינשי דווקא הוא דמשתמע כן אבל הם טועים דלא תחמוד הוה אפי' בדיהיב דמי וי"ל דמשמע להו דקאמר ר"ל נמי דכן הוא האמת ועי"ל דהכא הכי קאמר דמי קא יהיב והיו מפייעים אותם עד שיאמרו רוצה אני אם כן לא עברי אלאו דלא תחמוד כיון דחזו דשקלי בעל כרחיהו ולא היו חוששין אם יתפייסו פסלינהו:

## גמ' בבא קמא סב,א (א"ל רב אדא – רוצה אני)

א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוה זבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני:

## תוס' בבא מציעא ה,ב ד"ה בלא דמי

## תוס' בבא קמא סב,א ד"ה חמסן

**חמסן יהיב דמי.** וכשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מה התורה אינו פסול אלא היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי כשר אע"ג דלא אמר רוצה אני אע"פ שעובר על לאו דלא תחמוד הא אמרי' בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ה: ושם ד"ה בלא) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וההיא דסוף מכילתין (דף ק"ט). דמיתיי מחמס בני יהודה דאפילו היכא דיהיב דמי הוה כאלו נוטל נשמתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דחמסן דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי וא"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן א"כ כי אמרי' בפ' שנים אוחזין (ב"מ ד' ה: ושם ד"ה בלא) אלא הא דאמר רב הונא משביעיים אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד כו' ומשני מורה ואומר דמי קיהיבנא מ"מ מה תירץ בכך אם הוא מעכב הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן ואכתי נימא מיגו דחשיד כו' וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריזו עליו כדאמר בפ' זה בורר (סנהדרין ד' כו:): ואפילו אם הוא ידוע שנעשה חמסן בענין זה שמא לא ראו חכמים לפוסלו בכך וגם לא להכריז אלא דוקא כי שקיל וחסוף בזרוע בעל כרחיהו דבעלים והמקשה דקא פריך נימא מיגו דחשיד כו' אע"ג דהא דאי קים לן דגזלן דרבנן בעי הכרזה ואינו נפסל עד אחר הכרזה כל עיקר לא הביא דברי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד א"נ הכי מקשה כיון שפטר עצמו במה שטען נגנבו או נאבדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה לישבע ואם היה פוטר מן השבועה לא היה משלם כלום א"כ נימא מיגו כו' ומשני מורה ואומר כו' וגם אם היה פוטר מן השבועה שמא כמו כן היה משלם דמים לפי שמעכב הפקדון בידו ולהכי לא חשיד אממונא:

## רמב"ם ספר המצוות רסה, רסו

והמצוה הרס"ה היא שהזהירו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וזה הוא אמרו (יתרו) לא תחמוד בית רעך וכו'. ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבר תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן נמי עד שיעשה מעשה. הנה התבאר לך כי זה הלאו יזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו ממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים רבים הנה זה כלו מי שיעשהו עובר על לא תחמוד:  
והמצוה הרס"ו היא שהזהירו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מביא לעשות תחבולה לקנותו וזהו לשון האזהרה שבאה בזה הענין אמר (ואתחנן) לא תתאוה בית רעך. ואין השני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו והלאו השני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד. ולשון מכילתא (דרשב"י) לא תחמוד בית רעך ולהלן הוא אומר לא תתאוה בית רעך לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו. ושם אמרו מנין שאם התאוה אדם סופו לחמוד תלמוד לומר לא תתאוה ולא תחמוד מנין שאם חמד אדם סופו לגזול תלמוד לומר וחמדו שדות וגזלו [מיכה ב]. ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו עבר על אמרו ית' לא תתאוה. ואם התחזק בו אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרהו או יחליף אותו אליו במה שהוא יותר טוב ממנו ויותר שוה, ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על לא תחמוד גם כן אחר שקנה הדבר שיהיה לחבירו ולא היה רצונו למכרו אבל הכביד עליו והערים עד שלקחו ויהיה שלו כבר עבר שני לאוין לא תתאוה ולא תחמוד כמו שביארנו. ואם נמנע האיש ההוא מלמכור אותו או להחליפו לאהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח לחזוק אהבת הדבר ההוא בנפשו ויהיה אז כבר עבר על לא תגזול גם כן. והבין זה הענין בספור אחאב ונבות (מ"א כא). הנה התבאר לך ההפך שבין אמרו לא תתאוה ובין אמרו לא תחמוד:

## חינוך מצוה לח - שלא לחמוד

שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא זולתנו מאחינו. שנאמר [שמות כ', י"ד] לא תחמוד בית רעך וגו'. וכבר הוכיחו זכרונם לברכה מפסוק אחר, דכתיב [דברים ז', כ"ה] לא תחמוד וגו' ולקחת לך, שאיסור לאו דלא תחמוד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה. ואפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ עובר גם כן על לאו דלא תחמוד, שאין לאו דלא תחמוד נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח לקחו ממנו, כן הוא הפירוש האמיתי לרבתינו זכרונם לברכה.

משרשי מצוה זו, לפי שמחשבה רעה היא זו, וגורמת לאדם תקלות הרבה, שאחר שיקבע במחשבתו לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך אותה תאוה רעה, לא ישגיח בשום דבר, ואם לא ירצה חבירו למכרו יאנוס אותו ממנו, ואם יעמוד כנגדו אפשר שיהרגנו, כאשר מצינו בנבות שנהרג על כרמו שחמד ממנו אחאב.

דיני המצוה, איך ראוי להתרחק הרבה מן המדה הרעה הזאת, מבוארים במקומות בתלמוד בפיזור ובמדרשות.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות. ועובר עליה וחמד, ואפילו עשה בו שום מעשה, אינו חייב מלקות, לפי שהוא דבר שניתן להשבון, שהרי אפילו אנסו ממנו להשבון ניתן. ומכל מקום הרי הוא כעובר על מצות מלך יתעלה, וכמה שלוחים יש למלך יתעלה ליטול נקמתו ממנו.

## חינוך מצוה תטז - שלא להתאוות מה שביד אחינו בני ישראל

שנמנענו לקבוע מחשבותינו להתאוות מה שביד אחד מאחינו בני ישראל, לפי שקביעות המחשבה בתאוה על אותו דבר יהיה סיבה לעשות תחבולה לקחת אותו ממנו ואף על פי שאין רצונו למכרו, או על ידי מקח או חליפין, או בחזקה אם לא נוכל בענין אחר, ועל זה נאמר [דברים ה', י"ח], ולא תתאוה בית רעך וגו'. וכתב הרמב"ם ז"ל [בספר המצוות], שאין שני הלאוין, שהן לא תחמוד שבסדר וישמע יתרו [שמות כ', י"ד] ולא תתאוה שבסדר זה לאוין כפולין בענין אחד, אבל הם שני ענינים. שלא דלא תחמוד ימנענו מלקחת בשום צד בין בדמים בין שלא בדמים מה שקנה זולתנו, אם איננו חפץ למכור אותו דבר, ולא זה דלא תתאוה ימנענו אפילו התאוה בו בתוך לבנו, כי עם התאוה יבוא להתחנן לו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו לו בכלי אחר על כל פנים. ואף על פי שהאחד מאלו הלאוין מושך את חברו, שנים יחשבו מכל מקום, והרי אתה רואה החילוק שביניהם.

ואל תתמה לומר ואיך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חבירו והוא מכולם ריק וריקם, ואיך תבוא מניעה בתורה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו. וזה הדבר אינו כן, ולא יאמרו אותו זולתו הטפשים הרעים והחטאים בנפשותם, כי האמנם ביד האדם למנוע עצמו מחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ודעתו להרחיק ולקרב חפצו בכל הדברים כרצונו. ולבו מסור בידו, על כל אשר יחפוץ יטנו, וה' אשר לפנינו נגלו כל תעלומות חופש כל חדרי בטן רואה כליות ולב, אין אחת קטנה או גדולה טובה או רעה מכל מחשבות האדם נעלמת ממנו ולא נסתרת מנגד עיניו, ישיב נקם לעוברי רצונו בלבבם, ונוצר חסד לאלפים לאוהביו המפנים לעבודתו מחשבותם. שאין טוב לאדם כמו המחשבה הטובה והזכה, כי היא ראשית כל המעשים וסופן, וזהו לפי הדומה ענין לב טוב ששבחו חכמים במסכת אבות [פ"ב מ"ט].

והראיה שאלו שני הלאוין שזכרנו חלוקים בענינים ונחשבין לשנים, מה שאמרו במכילתא [דרשב"י]. לא תחמוד בית רעך, ולהלן הוא אומר ולא תתאוה, לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החימוד בפני עצמו, ושם נאמר, מנין שאם נתאוה סופו לחמוד, תלמוד לומר לא תתאוה ולא תחמוד, מנין שאם חמד אדם סופו לגזול, תלמוד לומר [מיכה ב', ב'], וחמדו שדות וגזלו.

שורש מצוה זו ידוע הוא, כי הרחקת הגזל מבין בני אדם תועלת הכל, והשכל עד נאמן בדבר, ואין בה אריכות דינין שכל ענינה מבואר בכתוב.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. גם כל בני העולם מחוייבין בה, לפי שהיא ענף למצות גזל שהיא אחת מן השבע מצוות שנצטוו עליהם כל בני העולם. ואל תטעה בני בזה החשבון של שבע מצוות בני נח הידוע והמוזכר בתלמוד [סנהדרין נ"ו ע"ב], כי באמת שאותן שבע הן כעין כללות, אבל יש בהן פרטים הרבה. כמו שאתה מוצא שאיסור העריות נחשב להם דרך כלל למצוה אחת, ויש בה פרטים כגון איסור אם ואיסור אחות מן האם ואיסור אשת איש ואשת אב וזכר בהמה [שם נ"ח ע"ב]. וכן ענין עבודה זרה כולו נחשב להם מצוה אחת, ויש בה כמה וכמה פרטים, שהרי הם שוים בה לישראל לענין שחייבין בכל מה שבית דין של ישראל ממייתים עליה [שם נ"ו ע"ב]. וכמו כן נאמר, אחר שהזוהרו בענין הגזל, שהזוהרו גם כן בכל הרחקותיו. ואין כוונתי לומר שיהיו כמונו מזהרין על זה בלאו, שהם לא נזהרו בפרטי הלאוין כמו ישראל, אבל נזהרו דרך כלל באותן שבעה, כאילו תאמר על דרך משל שהזוהרים הכתוב איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו אל האם והאחות וכל השאר, וכמו כן בעבודה זרה גם כן דרך כלל, וכן בגזל כאילו נאמר להם אל תגזלו אבל תתרחקו ממנו בתכלית, ובכלל ההרחקה שלא לחמוד. אבל בישראל אין הענין כן, שרצה המקום לזכותם והרבה להן מצוות יותר מהן, וגם באותן שנצטוינו אנחנו [והם, זכינו אנחנו] להיות ציווינו עליהן במצוות עשה ולאויין נפרדים. וכל זה זכות וטובה לנפשנו, שכל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. ועובר על זה וקובע מחשבתו להתאוות במה שיש זולתו, עובר על לאו זה. ואין בו מלקות לפי שאין בו מעשה, אבל עונשו גדול מאד כי הוא סבה לכמה תקלות כמו שידוע במעשה אחאב ונבות [מלכים א', כ"א].

## סמ"ק מצוה יט (קטע ראשון)

שלא לחמוד דכתיב (שמות כ') לא תחמוד. ואף על גב דאמרינן במכילתין (יתרו פרשה ח') יכול בדברים תלמוד לומר ולקחת לך. מה להלן מעשה אף כאן מעשה מכל מקום נראה שאף בלב אסור, אך אינו נגמר להתחייב עליו עד שיעשה מעשה ובדיהיב דמי חייב אחת, ובדלא יהיב דמי חייב שתיים. ונראה דלא תחמוד ולא תתאוה הכל אחד הוא וכפל מלה הוא. ואמרו חכמים (סוטה ט' ב"ר פ"כ) כל הנותן עיניו במה שאינו שלו גם את שלו מוציאין מידו...

## מרדכי בבא קמא סוף פרק הכונס סו (חמסן – ע"כ)

[רמז סו] חמסן יהיב דמי והוא עבר בב' לאוין לא תחמוד ולא תתאוה והיינו דקא פריך בפ"ק דב"מ והא קא עבר בלא תחמוד ומשני לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו [\*אבל הא דאמר אפילו בדמי הוי חמסן] [ואינו] [\*ואין] נקרא [\*חמסן] אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו של חבירו אבל חומד במחשבה בלא מעשה אין עובר בלא תחמוד דתניא במכילתין יכול החומד אפילו בדברים ת"ל לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן עד שעושה מעשה ע"כ

**לגבי השאלה המחשבתית של מצות לא תחמוד עיינין:**

## אבן עזרא שמות כ, יד ד"ה לא תחמוד

**לא תחמוד.** אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה. איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה. כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים שיתאוה שיהיו לו כנפים לעוף השמים. ולא יתכן להיות כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו אע"פ שהיא יפה. כי רגילותו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חמתו ודעתו. רק כאשר חלק לו השם. ואמר קהלת (לאשר) [ולאדם שלא עמל בו] יתנו חלקו. ואמרו חכמים בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואמר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל

לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו. כי ידע שהשם לא רצה לתת לו. לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ובתחבולותיו. על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו. והנה נשלם פירושו עשרת הדברים.

### הכתב והקבלה שם "רבים יתמהו על זאת המצוה" וכו'

(יד) לא תחמוד. רבים יתמהו על זאת המצוה איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו, והלב חומד מעצמו בטבעו נגד בחירת האדם, וע' בראב"ע ממשל הספרי, ויראה כמו שכתב בעל הברית, אחר שה' צוה אותנו על האהבה באמרו ואהבת את ה"א בכל לבבך, מה מקרא חסר אם היה כתוב ואהבת את ה"א בלבבך, ומה ר"ל במלת בכל, אלא שהכונה שיהיה לבבך מלא באהבת ה', כלומר שלא יהיה בלב רק אהבת ה' לבד, לא שיהיה בו גם אהבת ה' גם חמדת עולם, שאם כן אינו מלא באהבת ה', כי אם חציו לה' וחציו לכם ולא נקרא בכל לבבך, הנה כל איש המקיים זאת המצוה ואחרי שחשקה נפשו להתענג על ה' וכלתה לדבקה בו באהבה רבה בכל עת לחזות בנועם ה' ולטעום מטעם המלך להתענג מזיו כבודו וגם ערב רב ומתיקות נפלא ושמחה ימצא בה, ע"כ לבו מלא כל עת וזמן בזכרון קדוש ה' וחושק לדבקה בו ולבו קשורה עמו בעבותות אהבה, ובזה מקיים בכל לבבך כלומר שלבו מלא על כל גדותיו באהבת ה', אז א"א שיחמוד שום דבר מכל מחמדי עולם הזה, מפני כי מודעת זאת שהחמוד הוא בלב לא באבר אחר, ואשר כבר לבו מלא תמיד באהבת ה' איה המקום בלב אשר יתאוה ויחמוד בו דבר זולתו, ככוס אשר הוא מלא על כל גדותיו שאין יכולים להוסיף מאומה, כי א"א לאדם לעבור על לא תחמוד אם לא שאינו מקיים מ"ע של ואהבת את ה"א בכל לבבך, אף שהוא אוהב אותו, רק לא לבדו אך אוהב אותו ואוהב ג"כ חמדת העולם ותענוגות בני אדם, ונמצא שאינו מקיים בכל לבבך, ואז הלב מעצמו מתאוה על כל מחמדי' של העולם הזה אשר לנגד עיניו, אף אם בבחירתו אינו רוצה לחמוד בדעתו שהיא עברה ועון, הלב בטבעה תחמוד שלא ברצונו ונגד בחירתו, מפני שא"א שיתחבר בלב אהבת ה' עם אהבת התענוגים כשבת אחים גם יחד, אבל כל אחד דוחה את האחד ויגרשו, אבל מי שמקיים ואהבת את ה"א בכל לבבך א"א זה כלל אחר שלבו טרוד ומלא תמיד באהבת ה' בשמחה רבה, ועוד שהאיש הקשור בעבותות אהבה עם ה' ישחק על כל מחמדי' של העולם הזה הכלים ועוברים ונבזים מצד עצמן, ועל חמדת נשים לא יאווה, ואם חמד אלהי' לשבתו עליו אה למושב לו ואת זה לתאוה יבקש, נפרד הלב בטבעה מכל תאוות עה"ז ולא יחמוד אותם ותגעל נפשו בהם, אך על שדי יתענג להשתעשע ולדבקה בו ית' באהבה ושמחה, כי הנפש תתנדב בטבעה למה שהטובה עודפת ותעזוב את החסרה:

שדה חמד, מערכת ל, כלל קל, בסוף בשם יהודה יעלה

להתחיל עם זה: על פי הפשט המצוה היא מצוה שבלב  
מבנה כיאסטי של עשרת הדברות – מתוך נחמה ליבוביץ

### מצוות שבין אדם למקום

#### מצוות שבלב

אנכי

לא יהיה לך

#### מצוות שבדיבור

לא תשא

#### מצוות שבמעשה

זכור את יום השבת

כבד את אביך ואת אמך

### מצוות שבין אדם לחבירו

#### מצוות שבמעשה

לא תרצח

לא תנאף

לא תגנוב

#### מצוות שבדיבור

לא תענה ברעך עד שקר

#### מצוות שבלב

לא תחמוד

המסר:

בסידרה הראשונה – במצוות שבין אדם למקום – לא די בהכרה בלב, ואף לא בדיבור, צריכים מעשים

בסידרה השניה – במצוות שבין אדם לחבירו – לא די במעשים תקינים בין שכנים, דרוש גם שמירה על הפה ואף על המחשבות שבסתרי ליבנו.

מכל מקום ההלכה לא נקבעת על ידי הפשט אלא על ידי הדרש, וחז"ל במכילתא קובעים שאין לאו של לא תחמוד אלא אם כן עשה מעשה של לקיחה. הם למדו כן מהפסוק לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך.

## קושיות:

### ספר שמות כ"ד

לא תחמד בית רעך לא-תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך:

1. בספר שמות - למה התורה חילקה לא תחמוד בית רעך משאר הדברים ולא כלל את כולם ביחד?

### ספר דברים ה"ח

ולא תחמד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך:

2. בספר דברים - אמאי התורה נקטה לשון חמדה גבי אשת רעך וגבי שאר הדברים לשון תאוה?

נחלקו מוני המצוות אם הלאו של לא תחמוד ולא תתאוה הם שני לאוין או לאו אחד. הסמ"ג, סמ"ק והיראים סוברים שהוא לאו אחד, והרמב"ם והחינוך סוברים שהם שני לאוין. וכתב הרמב"ם שההבדל בין הלאוין הוא שבלא תחמוד אינו עובר עד שיעשה מעשה ויקח לעצמו אותו דבר שהוא חומד. אולם לא תתאוה עובר אפילו במחשבה בלבד, שבמה שהוא חושב איך ישיג אותו דבר עובר על הלאו של לא תתאוה.

3. והקשה הסמ"ג (והדברים הובאו בהגהות מ"י' ו') שאם כדברי הרמב"ם החמיר התורה בבית רעך, שכתוב בו תאוה, מאשר באשת חבירו, שכתוב בה חימוד.

4. ויש לדקדק בדברי הרמב"ם. בהלכה ט, שבו הוא עוסק בלא תחמוד, הרמב"ם לא הזכיר כלל אשת חבירו, ורק בהלכה י', שבו עוסק בלא תתאוה, הזכיר הרמב"ם אשת חבירו. וזה להיפך ממה שכתוב בתורה, שלגבי אשת חבירו מוזכר לא תחמוד, ואשה לא הוזכרה לגבי לא תתאוה כלל. אמנם נראה שהרמב"ם היה ער לביקורת של הסמ"ג, אך עדיין קשה, שהרי הדברים הם נגד מה שכתוב בפסוק!

5. ועוד קשה, לפי שיטת הרמב"ם, לכאורה הסדר של ההלכות משונה. שהרי לפי מה שהוא הסביר אדם קודם כל מתאוה ואחר כך עובר על לא תחמוד, ואחר כך יתכן שעובר אף על הלאו של לא תגזול. וכן כתב בהלכה יב. אם כן למה הרמב"ם בהלכות ט-י שינה מן הסדר הזה? והיא גופא קשיא, למה הסדר שונה מהלכות ט-י, ובהלכה יב? הקושי הוא גם כרונולוגי וגם מדברי הרמב"ם בעצמו.

6. הראב"ד השיג על הרמב"ם שאם אמר רוצה אני, אינו עובר לפי דעת הראב"ד. וכתב המגיד המשנה שלפי דעת הרמב"ם אף אם אמר רוצה אני בכל זאת הוא עובר על הלאו של לא תחמוד. אולם נראה מהרמב"ם עצמו שלא כך. שהרי הרמב"ם בספר המצוות כתב שעובר על לא תחמוד "ולא היה רצונו למכרו". וכן כתב החינוך בשם הרמב"ם שעובר על לא תחמוד "אם איננו חפץ למכור אותו דבר". ונמצא לפי זה שהרמב"ם והראב"ד כלל לא נחלקו, והראב"ד רק בא לפרש את דברי הרמב"ם. וכן כתב בספר יד המלך.

7. לפי שיטת הרמב"ם שאינו עובר עד שיקח את החפץ שחמד, איך עוברים על לא תחמוד בית רעך, הרי קרקע אינה נגזלת, ואם כן אין זה נחשב שלקח את החפץ שחמד?

8. עוד צ"ע איך יעבור לפי הרמב"ם על לאו של לא תחמוד באשת חבירו? ואין לומר שהכוונה שלוקח את אשת חבירו בעוד שהיא תחת בעלה, שהרי זה לאו של לא תנאף. ואין לומר שמדובר שמשכנע את בעלה לגרש את אשתו נגד רצונו, שהרי אין גירושין אלא לרצונו. ואם הסכים לגרש, כבר אין לאו של תחמוד, כפי מה שביארנו לעיל, שאין מחלוקת בזה בין הראב"ד והרמב"ם.

### המכילתא

יש לדון עם מה שמובא בדברי המכילתא דרשב"י ובמכילתא דר' ישמעאל הוא זהה או שונה. לכאורה הדברים שונים – במכילתא דר' ישמעאל כתוב שלא עוברים על לא תחמוד עד שעושה מעשה. אולם במכילתא דרשב"י משמע שהאיסור בלב בלבד, ששם כתוב שההבדל בין תאוה לחמדה הוא שתאוה הוי לאחר שאמר הלאו שחפץ שלו יהיה שלי, וחמדה הוי לאחר ש"כובש כבושין ליטלן". לכאורה הפירוש של כובש כבושין הוא חושב מחשבות (תחבולות), וכמו "בהדי כבשי דרחמנא למה לך". אולם ניתן לומר שפירוש כובש כבושין הוא כמו "דברי כבושין", כלומר מפעיל לחץ על הבעלים ליטלן ממנו. ואם כן ניתן לומר שאין כל הבדל בין שתי המכילתות.

כמו איזה מכילתא הלך הרמב"ם? לכאורה הרמב"ם עשה שילוב בין שתי המכילתות, שצריכים מעשה כדי לעבור על לא תחמוד (מכילתא דר' ישמעאל), וכן שהתאוה מביאה לידי חמדה והחמדה מביאה לידי גזל.  
(יש לעיין ברמב"ם ספר המצוות שלכאורה הדברים לא מתאימים כל כך לדבריו ביד החזקה. אולי צריכים להשוות לתרגום של הרב קאפח).

### סתירה ברמב"ם בין ספר המצוות והיד החזקה

לכאורה יש סתירה בין מה שכתב הרמב"ם ביד לגבי לא תתאוה ובין מה שכתב על מצוה זו בספר המצוות. בהלכה י מבהיר הרמב"ם את השלב שעוברים על לא תתאוה "כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה". אולם בספר המצוות (רסו) הרמב"ם לא הזכיר דבר לגבי פרט זה. ועיין בספר החינוך (מצוה תטז) שציטט את הרמב"ם וגם לא הביא את הפרט הזה מיד החזקה. וצ"ע.

### הרמב"ם והראב"ד

הרמב"ם כתב שלא תחמוד הוא לאו שאין בו מעשה. הראב"ד השיג עליו בתקיפות שהרמב"ם בעצמו כתב שאין עוברים על לאו זה אלא אם כן נטל את החפץ שחמד, "והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ"?

המגיד משנה תירץ שלפי הרמב"ם יש לחלק בין מעשה העבירה והתנאי של קיום העבירה. לקיחת החפץ איננה מעשה העבירה אלא תנאי בקיום העבירה. מעשה העבירה הוא ההשתדלות לשכנע את האדם להקנות לו את החפץ, ובזה אין מעשה, ולכן הלאו נחשב ללאו שאין בו מעשה.

אמנם יש לשאול שלכאורה גם ההשתדלות יש בו מעשה. ובספר ברכת פרץ (פרשת יתרו) כתב לבאר דעת הרמב"ם שעיקר העבירה בלאו של לא תחמוד היא אכן החימוד שבלב, רק שיעור החמדה שיש בו אזהרה היא חמדה כזו שהביאה לידי תוצאות של השגת הדבר. נמצא שאין ההשתדלות עצמה מעשה של עצם האיסור, אלא החמדה המשפיעה על ההשתדלות היא האיסור, מעשה ההשתדלות הוא רק תנאי בגדר העבירה של לא תחמוד, שאינו עובר עד שפעלה החמדה לתוצאות.

אם אמר רוצה אני, והסכים למכור לו, לכאורה יש מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד. לפי הראב"ד עוברים על לא תחמוד אפילו עם דמי, ודוקא אם לא הסכים למכור לו, אבל באמר רוצה אני, אינו עובר.

אולם לפי הרמב"ם אין חילוק, ועובר אפילו אם הסכים למכור לו. ועיין במגיד משנה שתלה מחלוקת זו להשגה הבאה של הראב"ד, שטען הראב"ד שאין בו מלקות דניתן להשבון.

על פי פשטות הדברים לפי הרמב"ם, אפילו הסכים המוכר ואמר רוצה אני עובר על לא תחמד, והראב"ד חולק על זה. וכן הסביר המגיד משנה. אמנם הקשינו לעיל שמדברי הרמב"ם בספר מצוות והחינוך שציטט את הרמב"ם לכאורה משמע שעובר רק אם המוכר לא אמר רוצה אני וכדברי הראב"ד. וכן כתב יד המלך, שאין מחלוקת בזה בין הרמב"ם והראב"ד. אולם נראה לי שאין הדבר כן. הרמב"ם בספר המצוות לא התייחס אם אמר רוצה אני או לא אמר רוצה אני. הרמב"ם רק כתב ש"קנה הדבר שיהיה לחבירו ולא היה רצונו למכרו". וכוונתו שקנה את הדבר כדין אלא שלא היה רצון המוכר למכרו. שאם אכן רצונו האמיתי היה למכרו ודאי שאין בזה לא תחמוד. ואם לא קנה את החפץ כדין אלא לקחו בכח נגד רצון המוכר, הוי גזל ממש. אלא מדובר ששכנעו למכור לו ואף שהסכים בסופו של דבר, זה לא היה רצונו האמיתי. וכן נראה לי ברור שזו כוונת החינוך. ונראה להסביר מחלוקתם שלפי הראב"ד מדובר כאן על קנין, וחמדן הוא חמסן. וכמו שגזלן אינו קונה לגמרי גם החמסן אינו קונה וחייב להשיב. ולכן אם המוכר הסכים הרי הוא קנה לגמרי (ומה שלא רצה באמת למכור, הם דברים שבלב). וכן הסביר המגיד משנה ששתי ההשגות של הראב"ד הן לשיטתו, ולא זוהי אין בו מלקות בגלל שחייב הוא להשיב את החפץ, אבל אם אינו חייב להשיב את החפץ לכאורה אינו עובר על הלאו. אבל לפי הרמב"ם לא מדובר על קנינים בכלל, והלאו של לא תחמוד הוא ענין שבלב, אבל האיסור חל רק עם עשה מעשה. ולא משנה איך היה המעשה אם ברצון או לא. וזה פירוש דבריו דאין בו מעשה, כי מעשה העבירה הוא לא נטילת החפץ, אלא החמדה שבלב, ונטילת החפץ הוא רק בגדר הכשר לעבירה. ולכן אפילו אם הוא הסכים ואינו בגדר השבה בכל זאת עבר.

ונקודת המחלוקת ביניהם היא דלפי הראב"ד כל פעם שמזכירים "לא תחמוד" הכוונה – חמסן. וזה פירוש הלאו. כלומר, כל חמדן הוא חמסן וכל חמסן הוא חמדן, ואם אינו חמסן אינו חמדן. ולפי הרמב"ם לא תחמוד הוא לאו בפני עצמו, ואמנם החמסן גם עובר על לאו של לא תחמוד, אבל לא כל חמדן הוא חמסן.

### שיטות הראשונים במצות לא תחמד ולא תתאוה

רמב"ם וראב"ד – חמדה ותוכנית – לא תתאוה  
חמדה, תוכנית ונטילת החפץ בדמים – לא תחמד (2 לאוין)  
על פי פשטות הדברים לפי הרמב"ם אפילו הסכים המוכר ואמר רוצה אני עובר על לא תחמד, ולפי הראב"ד עובר רק אם המוכר לא אמר רוצה אני.  
חמדה, תוכנית, ונטילת החפץ בלי דמים – לא תגזול (3 לאוין)

לפי הרמב"ם פירוש הגמ' שלנו – אנשים חושבים שעוברים על לא תחמוד רק כשאין דמים, אבל כשמשלמים חושבים שאין בו לאו של לא תחמד. אולם האמת אינו כן, ויש לאו של לא תחמוד אפילו כשמשלמים על זה.



גם לפי הראב"ד פירוש הגמ' הוא שרק נדמה לאנשים שזה הלאו, אבל האמת היא שעוברים על הלאו גם כשמשלמים, ובתנאי שהמוכר לא הסכים למכור. אבל אם הסכים למכור אינו נחשב לא לחמסן ולא לחמדן.

עיינ גמ' בבא קמא, ולכאורה היא ראייה חזקה לדברי הראב"ד, שאם אמר רוצה אני אינו נקרא חמסן. אולם אם נסביר שהרמב"ם והראב"ד נחלקו במקרה שאומר רוצה אני, יש להסביר את הגמ' שלפי הרמב"ם אף שאינו נקרא חמסן אם אמר רוצה אני, בכל זאת עובר הוא על לאו של לא תחמוד, כי החמסן אינו מונח שווה לחמדן, לפי הרמב"ם.

יראים, סמ"ג, סמ"ק – אין שני לאוין (לא תתאוה ולא תחמוד) אלא יש רק לאו אחד והוא מופיע במלים שונות. עיקר הלאו הוא אף כשנותן דמים, ואז עובר על לאו זה. אמנם אם לא נתן דמים עבר על לאו זה וגם על הלאו של לא תגזול.

גם לפי שיטות הללו פירוש הגמ' שלנו הוא שרק נדמה לאנשים שלא תחמוד הוא ללא דמים, אבל האמת אינו כן, ועוברים על לא תחמד גם אם שילם על החפץ.

#### על איזה לאו עוברים?

המקרים	רמב"ם	ראב"ד, מרדכי	סמ"ג, סמ"ק, יראים	תוס'
כשלא יהיב דמי (גזלן)	לא תתאוה לא תחמד לא תגזול	לא תתאוה לא תחמד לא תגזול	לא תחמד ולא תתאוה חד (הוא במלים שונות) לא תגזול	לא תחמד (לפי כל התירוצים בתוס') לא תגזול (חמס)
כשיהיב דמי ולא אמר רוצה אני	לא תתאוה לא תחמד	לא תתאוה לא תחמד	לא תחמד	לא תחמד (רק לפי תירוץ ב' סנהדרין, ותוס' בבא קמא אבל לא לפי תירוץ א' סנהדרין, ותוס' בבא מציעא)
כשיהיב דמי ואמר רוצה אני	לא תתאוה לא תחמד	אינו עובר על לא תחמד, צ"ע אם עובר על לא תתאוה	צ"ע מהי דעתם במקרה זה	משמע שאינו עובר על לא תחמד
כשיש חמדה בלב, תוכנית פעולה ואין תוצאה מעשית	לא תתאוה	לא תתאוה	אינו עובר	
כשיש חמדה בלב בלי תוכנית פעולה	אינו עובר (שדה חמד)	אינו עובר	אינו עובר	

**תוס'** סנהדרין מקשה על הגמ' שאומרת שחז"ל הוסיפו את החמסנין לפסולי העדות – הרי הם פסולים מדאורייתא בגלל שעברו על לאו של לא תחמוד. תוס' בהתחלה מתרצים שלא תחמוד הוא רק כשלא יהיב דמי, אבל אם יהיב דמי אין איסור לא תחמוד כלל. על זה תוס' מקשים מהגמ' ב"מ ששם משמע שרק נדמה לאנשים שאין איסור כשיהיב דמי אבל באמת יש איסור אף כשיהיב דמי.

על זה תוס' מתרצים שני תירוצים:

(א) מה שכתוב בגמ' שאנשים חושבים שלא עוברים על לא תחמוד אם נותנים דמים הוא האמת, ולכן אינם פסולים לעדות, שלא עברו על הלאו של לא תחמוד.

(ב) מה שכתוב בגמ' אינו האמת אלא רק מה שאנשים חושבים, אולם לא גזרו עליהם בהתחלה כי היו דואגים שהמוכר יתפייס ויאמר רוצה אני ולכן לא עברו. אכן אחר כך ראו שחוטפים גם בלי לפייס אותם, וגזרו עליהם. לפי תירוץ זה כשאומר רוצה אני אינו עובר, והוא כמו פירוש הראב"ד.

התוס' שלנו בבבא מציעא אכן יותר משמע כמו התירוץ הראשון לעיל, ואכן אם נתן כסף לא עוברים על לא תחמד, וכן הסבירו המהרש"א והנחלת דוד. אולם ניתן לדחוק ולהסביר את התוס' שלנו גם כמו התירוץ השני. אבל אז צריכים לומר שבכל המהלך תוס' באים להסביר את הלמדנות של כל האנשים הטועים בדיני הלכה זו, וזה לא כל כך סביר.

אולם תוס' בבא קמא אינו סובר כן, אלא אף אם נתן דמים עוברים על לא תחמד, וכתירוץ השני של התוס' סנהדרין. שכן כתב שם "אבל היכא דיהיב דמי כשר אע"ג דלא אמר רוצה אני אע"פ שעובר על לאו דלא תחמוד וכו'".

בתוס' – כשלא נתן דמי – חמסן דאורייתא (היינו גזלן היינו חמסן)  
שנתן דמים – חמסן דרבנן

כך כתוב בתוס' שלנו על פי הגמ' בסנהדרין ולפי זה משמעות השאלה של הגמ' בבבא קמא היא מה בין גזלן דרבנן וחמסן דרבנן, וכן פירשו התוס' שם.

### תוס'

דין חמסן		לא תחמד	המקרים
מדרבנן	מדאורייתא		
חמסן ופסול	<b>חמסן דאורייתא</b> ופסול	לא תחמד (תירוץ א' סנהדרין, ותוס' בבא מציעא)*	כשלא יהיב דמי (גזלן)
<b>חמסן דרבנן</b> ופסול	אינו חמסן וכשר	לא תחמד (תירוץ ב', ותוס' בבא קמא)	כשיהיב דמי ולא אמר רוצה אני
אינו חמסן וכשר	אינו חמסן וכשר	משמע שאינו עובר על לא תחמד	כשיהיב דמי ואמר רוצה אני

\*

לפי תירוץ א' – מדאורייתא - חמדן=חמסן=גזלן – וכולם כשלא יהיב דמי

מדרבנן – רק הדין של חמסן השתנה  
גזלן – לא יהיב דמי  
חמסן – יהיב דמי ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר  
חמדן – לא יהיב דמי  
מדאורייתא – חמסן=גזלן;  
אולם חמדן יהיב דמי. אמנם אנשים חושבים  
ששלתם זהים, ושלתם לא יהיב דמי.  
מדרבנן – רק הדין של חמסן השתנה – החמסן נהיה חמדן  
חמסן=חמדן - ויהיב דמי ולא אמר רוצה אני  
גזלן - לא יהיב דמי.

לעומת התוס', הראב"ד יסביר את שאלת הגמ' בבבא קמא מה בין גזלן וחמסן דאורייתא? והגמ' מתרצת שגזלן לא יהיב דמי, והחמסן יהיב דמי. על זה הגמ' שואלת איך קראת לו חמסן, הרי תלוה וזבין זביניה זביני? ועל זה הגמ' מחלקת ואומרת שאם אמר רוצה אני, אין הוא עובר על כלום, אינו עובר על לא תחמוד ואין הוא נקרא חמסן. אולם אם לא אמר רוצה אני, אז הוא עובר על לא תחמוד, ונקרא חמסן דאורייתא.  
ואם כן צריכים להבין איך הראב"ד יסביר את הגמ' בסנהדרין שחז"ל הוסיפו על פסולי העדות את החמסנין, שאם עבר על לאו דאורייתא של חמס, למה אינו פסול מדאורייתא. והתשובה לכך מופיעה בגמ' שלנו, מכיון שאין אנשים חושבים שעוברים על לא תחמוד (והוא הדין חמס) רק בלא דמי, לכן אין הוא נחשב לחשוד לשקר ואינו פסול לעדות ולשבועה. ואף שעוברים על לאו דאורייתא, לא חששו לגזור עליהם כי היה כמילתא דלא שכיחא. אולם לאחר שחז"ל ראו שהתחילו לחטוף גם ללא רצון הבעלים, גזרו עליהם.

הרמב"ם גם יסביר את הגמ' בבבא קמא בצורה שונה מהתוס'. כמו הראב"ד הרמב"ם יסביר את שאלת הגמ' מה בין גזלן וחמסן דאורייתא. הראב"ד הבין שהחמדן והחמסן זהים, וחוקי ההגדרה של שניהם חופפים ממש. כלומר, החמדן הוא החמסן והחמסן הוא החמדן. ואם אמר רוצה אני אינו נחשב לא לחמסן ולא לחמדן. והגמ' בבבא קמא מדברת על שניהם. אולם לפי הרמב"ם הגמ' בבבא קמא מדברת אך ורק על החמסן, ואמנם אם אמר רוצה אני אינו נחשב לחמסן, ואף על פי כן הוא אכן עובר על איסור דאורייתא של לא תחמד. הגמ' בסנהדרין הרמב"ם יסביר כמו הראב"ד.  
יוצא שלפי הרמב"ם והראב"ד אין כל הבדל בין חמסן דאורייתא וחמסן דרבנן כמו שכתבו התוס'.

לפי הראב"ד – גזלן - לא יהיב דמי  
חמסן=חמדן – יהיב דמי, ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר  
לפי הרמב"ם – גזלן – לא יהיב דמי  
חמסן - יהיב דמי, ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר  
חמדן – אף יהיב דמי, ואף לוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר, והוא הדין  
אם לקח עם רצונו של מוכר, בכל זאת עבר על לא תחמוד.

	רמב"ם	ראב"ד	תוס' תירוץ א'	תוס' תירוץ ב'
			דאורייתא	דאורייתא
			דרבנן	דרבנן

גזלן	לא יהיב דמי	לא יהיב דמי	גזלן=חמסן=חמדן - לא יהיב דמי	גזלן=חמסן=חמדן - לא יהיב דמי	לא יהיב דמי	לא יהיב דמי
חמסן	יהיב דמי ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר	יהיב דמי ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר			יהיב דמי ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר	יהיב דמי ולוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר
חמדן	אף יהיב דמי, ואף לוקח בעל כרחו ונגד רצונו של המוכר, והוא הדין אם לקח עם רצונו של מוכר, בכל זאת עבר על לא תחמוד	לא יהיב דמי	יהיב דמי- ואנשים טועים בזה וחושבים שכולם זהים			

מתוך דברי שלום חלק א

אכן לפי מה שכתב הרמב"ם שאינו עובר עד שיקח את החפץ שחמד, כבר הקשינו איך יעבור בבית רעך, הרי קרקע אינה נגזלת? ונראה לומר שמה שצריכים שיקח את החפץ היינו דוקא בדבר ששייך לומר כן, כלומר ששייך שיקח את החפץ לידו. אבל בדבר שאינו יכול לקחת לידו, צריכים לומר שיעבור על הלאו בענין אחר. בבית רעך יעבור על ידי שיושב בבית חבירו, וזה נחשב תוצאת החמדה שחמד. ועל פי זה נוכל להבין למה התורה חילקה לא תחמוד בית רעך, ולא עירבו עם הדברים האחרים בדיבור אחד. התורה רצתה להדגיש שצריכים לדון כל דבר לגופו, דבר שמיטלטל ושייך שיקח החפץ לידו אינו עובר עליו עד שיקח החפץ לידו, ובדבר שלא שייך שיקח לידו צריך לדון בכל מקרה בפני עצמו, איך ומה נחשב לתוצאות החמדה שמחייב את הלאו.

ולגבי מה ששאלנו איך יעבור בלא תחמוד אשת רעך, על כרחך הלאו של אשת רעך הוא גם שונה מהאחרים, והלאו הזה מתפרש שאסור לחשוב כלל שרוצה באשת חבירו, ועצם תשוקתו לזה הוא איסור, גם אם לא עושה כלום להשגת הדבר הזה. שהרי לפי הרמב"ם הדברות הראשונות באים לאסור את החמדה, דהיינו חמדה שהביאה לידי תוצאות, והדברות השניות באים לאסור אפילו המחשבה בהשגת הדבר, ואפילו אם אין שום תוצאות של השגת הדבר. אולם לגבי אשה, שהיא יוצא מן הכלל, שאי אפשר אחרת, גם בדברות הראשונות הכוונה היתה לאסור את החמדה באשת חבירו גם אם אין תוצאות כלל. ולכן בדברות השניות שמדובר שם בתשוקת הלב בלבד גם לגבי הדברים האחרים, לגבי אשה התורה חזרה על אותו ביטוי של הדברות הראשונות, "לא תחמד", ולא כללה את האשה בלא תתאוה. שלגבי אשה הדברות השניות לא הוסיפו שום איסור מעבר למה שנאסר בדברות הראשונות, ולכן התורה השתמשה באותו ביטוי. לעומת זאת בדברים האחרים הרי הדברות השניות הוסיפו איסור נוסף של מחשבת הלב בלבד, לכן התורה נקטה לשון של לא תתאוה.

לפי המהלך הזה ניתן לתרץ את קושית הסמ"ג על הרמב"ם, איך לפי הרמב"ם התורה החמירה בבית יותר מאשה, שבבית כתוב לא תתאוה ובאשה כתוב לא תחמד. לפי מה שכתבנו גם לפי הרמב"ם האיסור באשה הוא עצם התשוקה, ואפילו אם אין לתשוקה הזו תוצאות מעשיות עובר על הלאו של לא תחמד. ואם כן בית ואשה שווים הם, ובשניהם חייב על המחשבה בלב. ואין זה נחשב לחומרא בבית מאשר באשה,

שבבית יש שני איסורים ובאשה יש רק איסור אחד של התשוקה, שהסיבה לזה הוא רק בגלל שאין היכי תמצי באשה שתהיינה תוצאות מעשיות לתשוקה.

ובזה גם מתורץ לשונו של הרמב"ם, שלא הזכיר אשה בהלכה ט, ורק הזכיר אשה בהלכה י. בהלכה ט, שהרמב"ם דן באיסור לא תחמוד, שיש תוצאות מעשיות לתשוקה, לא היה יכול להזכיר אשה, שלא שייכת לדין הזה, ורק בהלכה י, ששם דן הרמב"ם באיסור לא תתאוה, שגדר הלאו הוא עצם המחשבה, ואפילו ללא השגת תוצאות מעשיות, שם יש מקום להזכיר אשה, וכתב הרמב"ם "המתאוה אשת חבירו". ואף שהתורה נקטה גבי אשת חבירו לשון לא תחמוד, מכל מקום מאחר שלשון זה גבי אשה מתפרש כמו לשון לא תתאוה בשאר הדברים, נקט לה הרמב"ם גבי הלכות לא תתאוה.